

---

## MONEDE MEDIEVALE DESCOPERITE ÎN CETATEA SOROCA

---

**Adelaida Chiroșca**

Colecția numismatică a Muzeului Național de Arheologie și Istorie a Moldovei conține și câteva emisiuni monetare, provenite în urma cercetărilor arheologice, întreprinse pe teritoriul cetății Soroca în perioada anilor 1968-1969. Cetatea Soroca s-a aflat în atenția specialiștilor și anterior. Astfel, încă în anul 1927, profesorul de istorie de la gimnaziul din localitate, N. Constantinescu, a efectuat mici investigații în curtea și turnurile cetății (Чеботаренко 1964, 212). În urma acestor cercetări nu s-au semnalat descoperiri numismatice. În anii 1956 și 1959-1960, L.L. Polevoj cercetează curtea, unul din turnurile cetății și depozitele acesteia (Чеботаренко 1964, 212). Raportul prezentat ulterior menționa, printre alte artefacte, și trei monede poloneze, de la Sigismund al III-lea (1587-1632), una reprezentând un fals din anul 1624 (Нудельман 1976, 136). Din păcate, aceste descoperiri numismatice nu se regăsesc în colecțiile muzeale.

La sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut, Guvernul RSSM adoptă o hotărâre despre muzeificarea cetății Soroca și, drept urmare, sunt reluate cercetările pe teritoriul acesteia (Чеботаренко 1972, 201). În urma investigațiilor întreprinse în perioada anilor 1968-1969, au fost recuperate diverse vestigii, printre care se înscriu și descoperirile numismatice, care constituie, de fapt, subiectul acestui articol (Чеботаренко 1972, 201-238). Lotul numără 22 de emisiuni monetare, emise de Imperiul Otoman, Polonia, Rusia și aparțin domniilor lui Abdülhamid I (1774-1789), Abdülmecid (1839-1861), Ștefan Bathory (1576-1586), Sigismund al III-lea (1587-1632), Ioan al II-lea Cazi-mir (1648-1668) și Nicolai al II-lea (1868-1918).

Aceste descoperiri monetare au fost semnalate în literatura de specialitate în anul 1972 (Полевой 1972, 240-244) și în anul 1975 (Нудельман 1976, 36), autorii relatând câte 23 și respectiv 11 exemplare. În prima lucrare, autorul menționează nouă emisiuni poloneze, cinci otomane, una rusească, una cu emitent neprecizat și șapte piese nedeterminate, invocând starea lor deteriorată.

Al doilea autor relatează, la fel, nouă piese poloneze, una suedeză și una cu emitent nedeterminat.

Cu excepția emisiunilor poloneze, se observă unele neconcordanțe, ce se referă la numărul de piese descoperite și țările lor de origine.

În anul 1972, în unul din articolele sale, G.F. Cebotarenco menționează și alte descoperiri monetare din cetatea Sorociei, care nu sunt indicate în sursele sus-menționate, sau sunt indicate doar parțial (Чеботаренко 1972, 201-237). În acest context menționăm monedele rusești din secolele XIX-XX în valoare de 1, 3 și 5 copeici (Чеботаренко 1972, 218). În alt articol, publicat de același autor, se menționează și o monedă de la Ludovic al XVI-lea, de la sf. sec. al XVIII-lea (Чеботаренко 1964, 213).

Șirul monedelor, descoperite în Cetatea Sorociei, poate fi completat cu un schilling suedez, emis în numele lui Carol al XI-lea (1660-1697), semnalat de A.A. Nudelman (Нудельман 1976, 36), care fie lipsește astăzi din colecție, fie se află printre piesele degradate.

În urma verificărilor făcute recent, descoperirile numismatice din cetatea Sorociei se prezintă astfel: Polonia – opt piese, Imperiul Otoman – cinci piese și Rusia – două piese. Gradul de deteriorare, extrem de avansat, a împiedicat determinarea celorlalte monede.

Cea mai timpurie piesă este un triplu groș din anul 1580, ce ține de domnia lui Ștefan Bathory. Cea mai recentă, este o monedă de 2 copeici, de la Nicolai al II-lea, emisă în anul 1899. Spațiul cronologic al acestor descoperiri monetare constituie o perioadă de peste 300 de ani, fapt care confirmă ideea antrenării acestui punct strategic în evenimentele majore care au avut loc aici.

În continuare, prezentăm detaliat date despre lotul de monede polonez, turcesc și cel rusesc relatate în publicațiile menționate mai sus, dar și după reevaluarea recentă.

Referitor la lotul de monede polonez atât A.A. Nudelman, cât și L.L. Polevoj, menționează un schilling lituanian, nedatat, aparținând domniei lui Alexandru I (1501-1506), o piesă de trei groși, bătută în atelierele Coroanei în anul 1580 de la Ștefan Bathory, doi schillingi de Riga din anul 1600 și o monedă de aramă nedeterminată din anii de domnie a lui Sigismund al III-lea, precum și patru piese emise în numele lui Ioan al II-lea Cazimir. Acestea sunt doi schillingi de Lituania din anul 1661 și 1665, unul din anul 1666 și unul nedatat, ambele emise în atelierele Coroanei.

În urma cercetărilor recente, lotul de piese poloneze se prezintă astfel: Ștefan Bathory – un triplu groș, emis în anul 1580, Sigismund al III-lea – o monedă de trei groși de Lituania, cu an neprecizat și trei schillingi de Riga, dintre care doi emiși în anul 1600 și unul cu milesimul necitit, Ioan al II-lea Cazimir – trei schillingi („boratinki”), din atelierele Coroanei – doi emiși în anii 1661 și 1665 și unul nedatat.

Referitor la lotul de monede turcești, L.L. Polevoj menționează cinci monede dintre care: o monedă de aur și una de aramă, emise în anii de domnie a lui Abdülhamid I, una din argint, emisă de Mustafa al III-lea, și două piese cu emitent nedeterminat – una din argint și alta din aramă, ambele fiind date cu secolul al XVIII-lea.

A.A. Nudelman, menționând descoperirile monetare din Cetatea Sorociei, nu semnalează nici o emisiune otomană.

În urma verificărilor, de ultimă oră, s-au constatat cinci piese otomane. Două din aceste sunt piese din argint și au fost bătute în numele lui Abdülhamid I, la Konstantiniye și Misir în anul 1774. Cea de a treia piesă, de această dată, din aur, a fost emisă în anii de domnie a lui Abdülmecid (1839-1861), la Kostatiniye, în anul 1840. Ultimele două monede, din păcate, nu s-au putut citi complet. Una din ele este un aspru bătut la Misir la sfârșitul secolului al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea și alta, puternic degradată, a rămas neprecizată. Mulțumesc colegei mele Ana Boldureanu pentru determinarea pieselor otomane.

În ceea ce privește monedele emise de Rusia, L.L. Polevoj numește o singură piesă de aramă, de două copeici pentru Elizaveta Petrovna, din anul 1758, A.A. Nudelman, însă, niciuna. Reexaminarea monedelor, descoperite pe teritoriul cetății, ne permite să menționăm două piese rusești – una

din metal alb de la Nicolai al II-lea, emisă în anul 1899, și una din aramă, neprecizată.

În raportul lui G.F. Cebotarenco, făcut în urma cercetărilor efectuate în cetate, este relatat și locul unde au fost descoperite emisiunile monetare (Чеботаренко 1972, 213, 214, 215, 217, 218, 221). L.L. Polevoj menționează, și el, localizarea lor (Полевой 1972, 243). La fel și înregistrările, făcute pe plicurile în care se păstrează piesele, indică locul lor de descoperire. Aceste date, care diferă de la o sursă la alta, nu ne permit să ne expunem cu exactitate asupra acestei probleme.

Rezultatele reevaluării, precum și neconcordanțele semnalate, oferă cercetătorilor date noi despre descoperirile numismatice din colecția MNAIM, descoperite în Cetatea Sorociei.

Prezența monedelor străine în descoperirile numismatice de pe teritoriul cetății Soroca este firească, ținând cont de conjunctura economică și politică a Moldovei în perioadele menționate. Piața Moldovei a cunoscut un adevărat haos monetar, instalat aici odată cu încetarea emisiunilor locale și pătrunderea masivă a celor străine. Succedându-se rând pe rând, ele au influențat puternic circulația monetară în Moldova medievală dar și în perioada de mai târziu.

După cum am menționat mai sus, mai mulți factori politici au cauzat depozitarea monedei străine pe teritoriul cetății de la Soroca.

Astfel, descoperirea emisiunilor poloneze, care sunt și cele mai numeroase, poate fi argumentată prin instalarea în cetate, în anul 1692, a garnizoanei regelui Poloniei Ioan Sobieski. Trupele poloneze, conduse de colonelul Rapp, s-au menținut aici timp de șapte ani și abia după tratatul de pace de la Carlowitz, (1692) cetatea va fi restituită Moldovei (Șlapac 2008, 52). Specialiștii menționează și unele reorganizări în interiorul cetății, care au loc în această perioadă (Чеботаренко 1984, 69).

Semnalarea monedei otomane, dar și a celei rusești o putem atribui evenimentelor militare care au avut loc în zonă. Războaiele ruso-turce din perioada anilor 1711-1812 au fost o adevărată calamitate pentru popoarele implicate direct sau indirect în aceste operațiuni militare. După războaie și păci succesive, în anul 1795, granițele Rusiei ajung la Nistru. În secolul al XVIII-lea, Moldova se încadrează activ în războaiele ruso-turce. Soroca își menține în această perioadă statutul de vamă și centru comercial (Șlapac 2008, 52).

## Catalogul emisiunilor monetare descoperite în cetatea Sorocii

### POLONIA

Coroana

#### **Ștefan Bathory (1576-1586)**

*3 groși*

1580

1. AE 21 mm, 2,00 g; Gumowski 1960, nr. 661

Av. ilizibil

Rv. III GROS ARG TRIP REG POLONI 1580

#### **Sigismund III (1587-1632)**

*3 groși*

2. AR ↑ 19,5 mm, 1,09 g; Gumowski 1960, nr. 1342

Av. SIG III D G RE(X POM D LI)

Rv. (GR)OS (...) 16.

Riga

*Schilling*

1600

3. AR ↑ 17,5 mm, 0,99 g; Gumowski 1960, nr. 1431

Av. SIG III DG REX(...)

Rv. SO(LIDUS C)IV(I) RIGENSIS 600

4. AE ↑ 18,6 mm, 0,90 g; Gumowski 1960, nr. 1431

Av. SIG III DG REX (PO D LI)

Rv. SOLIDUS CIVI RIGENS 1600

5. AR ↑ 12,9 mm, 0,85 g; Gumowski 1960, nr. 1431

Av. SIG III D G REX PO (...)

Rv. SOLIDUS (CI) VI RIGENS

#### **Ioan Cazimir (1648-1668)**

Coroana

*Schilling*

1661

6. AE ↗ 14,5 mm, 0,55 g; Gumowski 1960, nr. 1640

Av. IO(AN) CAS REG

Rv. (...) LONI 1661

1665

7. AE ↘ 16 mm, 1,17 g; Gumowski 1960, nr. 1644

Av. IOAN –CAS REX

Rv. SOLID REG POLO 1665

8. AE ↙ 16 mm, 1,02 g; Gumowski 1960, nr. 1640

Av. IOAN-CAS REX

Rv. SOLID REG POLON

### IMPERIUL OTOMAN

#### **Abdülhamid I 1774-1789/ 1187-1203 AH**

Mısır

*Para*

9. AR ↑ 1,49 mm, 0,24 g; Nuri Pere 1968, 683

Av. Tugra

Rv. Duribe fi Mısır sene 1187; a.3

Kostantiniye

*Para*

10. AR ↑ 15 mm, 0,3 g; Nuri Pere 1968, 681

Av. Tugra

Rv. Duribe fi Kostantinie 1887; a.3

#### **Abdülmeçid 1839-1861/1255-1277 AH**

Kostantiniye

*Çeyrek-Beşlic*

11. AU ↙ 13 mm, 0,39 g; Nuri Pere 1968, 874

Av. Tugra

Rv. Duribe fi Kostantinie 1255; a.2

#### **Emitent neprecizat, sec. XVIII**

*Aspru*

12. AE 15 mm, 0,11 g.

Av. ilizibil

Rv. ilizibil

*Para*

13. AE 12,6 mm, 0,11 g.

Av. ilizibil

Rv. ilizibil

### RUSIA

#### **Nicolai II (1868-1918)**

S. Petersburg

*2 kopeiki*

1899

14. AE ↑ 16 mm, 1,64 g; Уздеников 1986, nr. 3820

Av. monogramă;

Rv. 2/ kopeiki/1899

#### **Emitent neprecizat, sec. XIX**

Atelier neprecizat

15. AE 24 mm, 2,25 g.

Av. ilizibil

Rv. ilizibil

### **Bibliografie**

- Gumowski 1960:** M. Gumowski, Handbuch der polnischen Numismatik (Graz 1960).
- Nuri Pere 1968:** Nuri Pere, Osmanlılarda madenî paralar (Coins of the Ottoman Empire) (Istanbul 1968).
- Șlapac 2008 :** Cetăți din Țara Moldovei (Chișinău 2008).
- Zagorski 1969:** I. Zagorski, Monety dawnej Polski (Warszawa 1969).
- Нудельман 1976:** А.А. Нудельман, Топография кладов и находок единичных монет (Кишинёв 1976).
- Полевой 1972:** Л. Полевой, Монеты из раскопок. В сб.: Археологические исследования в Молдавии (Кишинев 1972), 238-245.
- Уздеников 1978:** В.В. Уздеников, Монеты России 1700-1917 (Москва 1986).
- Чеботаренко 1964:** Г. Чеботаренко, К вопросу о времени возникновения Сорокской крепости. В сб.: Материалы и исследования по археологии и этнографии Молдавской ССР (Кишинёв 1964), 210-219.
- Чеботаренко 1972:** Г. Чеботаренко, Археологические раскопки в Сорокской крепости в 1968-1969 гг. В сб.: Археологические исследования в Молдавии (Кишинев 1972), 202-38.
- Чеботаренко 1984:** Г. Чеботаренко, Сорокская крепость памятник старины (Кишинёв 1984).

### **Medieval coins discovered at Soroca fortress**

#### *Abstract*

The numismatic collection of the National Museum of Archaeology and History of Moldova contains a few monetary issues originating from the archaeological excavations conducted on the territory of Soroca fortress in the years 1968-1969. The lot counts 22 monetary issues, issued by the Turkish Empire, Poland and Russia in the 16<sup>th</sup>-19<sup>th</sup> century. These monetary discoveries were mentioned in the special literature published prior. Certain lack of concordance refers to the number and the origin country of the discovered pieces, except for the polish issues. The results of the reevaluations, as well as the signaled lack of correspondence, offer new data about the numismatic discoveries from the collection of the museum, discovered at Soroca fortress.

### **Средневековые монеты найденные на территории Сорокской крепости**

#### *Резюме*

В нумизматической коллекции Национального Музея Археологии и Истории Молдовы хранятся 22 монеты, найденные на территории Сорокской крепости в результате археологических раскопок, проведённые здесь в 1968-1969 гг. Это польские, турецкие и русские денежные эмиссии конца XVI и XIX веков. Об этих находках сообщали раньше в своих работах Г. Чеботаренко, Л. Полевой, А. Нудельман. Следует отметить, что информации, данные этими авторами по поводу наличия и идентификации нумизматических находок не всегда совпадают. Пересмотренные данные этих находок мы предлагаем вниманию специалистов и интересующихся.

02.04.2010

*Adelaida Chiroșca*, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova